

Heliga Trefaldighetskyrkan, Malmö

Lunds stift

Fasad mot nordväst.

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

KRISTINA SIMONSSON, 2017-10-03

jais
arkitekter
—

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

Heliga Trefaldighetskyrkan i Malmö

Fosie församling, Malmö pastorat, Lunds stift

Malmö socken, Malmö Ringaren 4-husnr 1, Malmö kommun, Skåne län, Skåne

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Från öster. Flygfoto: Pär-Martin Hedberg

Kyrkoanläggningen ligger i bostadsområdet Eriksfält i södra Malmö.

Området kring kyrkan var fram till 1900-talets början ren landsbygd. Till mitten av 1700-talet utnyttjades en stor del till Malmö stads betesmark. Tillgången på betesmark var större än behovet och marken delades i så kallade ”plantagelyckor” som arrenderades ut för odling. Under andra hälften av 1800-talet industrialiserades Malmö. En av textilindustrierna byggde ett mycket stort spinneri och väveri nära Eriksfält i början av 1900-talet. 900 personer arbetade här 1930, på stadens då näst största arbetsplats. Efter fabriken nedläggning omvandlades den till köpcentrat

Mobilia 1967. Andra industrier som anlades i närheten sysslade med strumpor, läder och gjuteri. Strumpfabrikens byggnad finns fortfarande kvar. Egnahemsområden med friliggande småhus byggdes under första delen av 1900-talet på Eriksfält. Bostadsbristen var stor och Malmö expanderade, stora arealer obebyggd åkermark bebyggdes med storskaliga hus under 1950-60 tal. På båda sidor Trelleborgsvägen intill kyrkan byggdes under slutet av 1950-talet flerfamiljshus med lägre hus mot gatan och innanför höga skivhus.

Kyrkoanläggningen ligger vid södra infarten till Malmö i en korsning med starkt trafikerade vägar. En flerfilig motorväg börjar omedelbart väster om kyrkan. Kyrkans omgivning är brokig med bebyggelse i stor och liten skala. Eriksfält, söder om kyrkan, består mest av ett egnahemsområde med fristående villor från början av 1900-talet. I områdena Heleneholm och Blekingsborg, norr och väster om kyrkan, finns bostadshus från sent 1950-tal med fyra till sexton våningar. Snett mittemot kyrkans entré, på andra sidan vägkorsningen ligger ett parkeringshus till köpcentrat Mobilia. På avstånd syns det visuellt dominerande, höga värmekraftverket.

Kyrkobyggnaden

Eriksfälts församling bildades 1969 genom att områden avskildes från S:t Johannes och Fosie församling. 2014 uppgick Eriksfält i Fosie församling i Malmö pastorat.

Byggnaden uppfördes 1939 med kyrksal och församlingshus till Fosie församling. 1964 ändrades namnet till Heliga Trefaldighetskyrkan. När Eriksfält blev egen församling 1969 blev kyrkan deras församlingskyrka. Arkitekt till byggnaden var August Ewe. August Ewe (1875-1956) har ritat många flerbostadshus och offentliga byggnader som stadshus, rådhus, kyrkor och skolor i södra Skåne. Hans stil gick från jugend till nationalromantik för att under 1920-talet kännetecknas av stram nordisk klassicism som senare övergick i funktionalism. Ewe samarbetade med Carl Melin fram till 1920-talet, de ritade bland annat S:ta Maria kyrka (Möllevångskyrkan).

Kyrkans grundsten lades den 2 september 1939, samma dag som Sveriges kyrkor ringde till mobilisering, ett nytt världskrig hade börjat. Under kyrkan byggdes skyddsrum. Kyrksalen skulle också kunna användas som biograf och inreddes med mörkläggning och biografstolar. Kyrkans arkitekt August Ewe ritade också många av kyrkans inventarier som predikstol, dopfont och altarring.

I november 1940 invigdes kyrkan av biskop Rodhe.

Urval av förändringar och renoveringar sedan kyrkan byggdes:

1962 byttes den ursprungliga armaturen i kyrkan. 1966 byggdes en piscina i sakristian. 1970 gjordes en större omändring. Biografstolarna ersattes med nya bänkar.

Linoleumgolvet byttes till terrazzogolv. Vikväggar sattes upp under orgelläktaren för att göra kyrkan mer flexibel. Koret byggdes ut, altaret omskapades. Filmduk och mörkläggning togs bort. Glasmålning med rött kors mot gul bakgrund sattes in i det runda norrgavelfönstret. 1971 monterades räcken i utvändiga trappan. 1986-87 genomgick kyrkan en omfattande reovering efter förslag av inredningsarkitekt Inger Adlers. Altare, altarring och predikstol flyttades fram. De tre främre bänkarna togs bort. Nya väggar sattes upp för att avskilja utrymmet bakom altaret. Dörren till predikstolen sattes igen då predikstolen flyttades fram. Altaruppsatsens kalkstensomfattning togs bort. Andaktsrum avskiljdes med eklameller längst bak i långhuset. Vikväggarna togs bort. Ett väntrum inrättades intill vapenhuset, vars trappa till orgelläktaren togs bort.

2001 reoverades fönstren. Ljudrutor sattes in i västra fasaden mot Trelleborgsvägen. Befintliga teakbågar behölls. De inre blyinfattade glasen fick nya bågar som vitmålades.

2003 uppfördes en inbyggd hiss vid sidan om huvudingången. Hissbyggnaden uppfördes i tegel med granitsockel, koppardetaljer och teakfönster.

Efter översvämning 2014 totalreoverades källaren.

2016 förnyades koppartaket och takavvattningen. Hela tornet omfogades. Krönkorset och kyrktuppen reoverades. Fönstren reoverades.

Församlingshuset har byggts om interiört flera gånger efter 1939. Församlingshemmet byggdes till och förlängdes 1987 efter ritningar av Allan Nilsson.

Exteriör

Anläggningen består av församlingshus och kyrka som är sammanbyggda men förskjutna i förhållande till varandra. Anläggningen ligger i rakt nord-sydlig riktning med huvudentré i norr. Klocktornet är placerat vid kyrkans sydvästra hörn.

Kyrkan

Kyrkan är en rektangulär byggnad med ett flackt sadeltak. Byggnaden är i ett plan plus källare. Fasaden är av handslaget mörkt brunrött tegel från Minnesbergs tegelbruk murat i munkförband med två löpstenar och en kopp. Sockeln är av huggen granit. På varje långsida sitter sju höga fönster som markeras av en ram med utkragande tegelstenar runt fönstren. Fönsterbågarna är oljade teakpartier med yttre isolerglas och med en inre blyspröjsad ruta med katedralglas. Fönstren är pivåfönster. Ett av fönstren i sydöst övergår i en fönsterdörr. Dörrens karm och ytterblad är av oljad teak. Fönsterblecken är av koppar. Även källaren har fönster med teakbågar.

En bred monumental granittrappa med femton steg leder till huvudingången i norr. Trappans övre del kantas av breda stenmurar. Räcken finns av svart järn och rostfritt.

Porten sitter i en nisch med fyra tegelsprång. Den yttersta tegelomfattningen är utdragen utanför murlivet. Den raktäckta dörren av koppar och glas har dekorativa kopparspröjsningar som bildar kors. Ovanför sitter ett stort rundfönster med en glasmålning i form av ett kors. Vid sidan om trappan finns en inbyggd hiss från 2003, med tegelmurar, granitsockel och pulpettak med koppar. Entrédörrar av oljad ek och glas till trapphus finns på östra fasaden.

Fasad mot norr. Huvudentré till kyrkan.

Port i koppar och glas.

Kyrkan, fasad mot öster.

Församlingshemmet, fasad mot öster.

Det flacka sadeltaket på kyrkan är belagt med koppar i skivtäckning. Taket kragar ut över murarna. Takfoten med dold hänggränna är kopparinklädd. På tornet sitter ett kopparinklätt krönkors på klot och på den kopparinklädda ventilationshuven på kyrktaket sitter en kyrktupp. Tornets ljudöppningar har kopparinklädda jalousier. Takavvattningen är av koppar förutom stuprörens nedersta delar som är av rostfri plåt.

Församlingsbyggnaden är i två plan plus källare. Den del som är byggd 1939 har fasad av samma tegel, sockel av granit och koppertak som kyrkan. Fönster och dörrpartier är av oljad teak. Tillbyggnaden har samma material men annan röd färg på teglet. Församlingsbyggnaden har inte samma vertikalitet som kyrkans fönster utan ett uttryck som mer svarar mot det profana.

Interiör

Kyrkans huvudingång nås från den höga trappan. Genom den glasade entrédörren av koppar nås vapenhuset. Golv, sockel och trappa är belagda med kalksten, väggar och tak är putsade och vitmålade. I taket hänger den enda kvarvarande originalarmaturen. Den täta dubbeldörren i lackad ek till kyrkorummet sitter i en djup nisch vars smygar är klädda med kalksten. En vitmålad dörr leder till väntrummet som inreddes 1987.

Kyrkorummet mot koret.

Kyrkorummet mot orgelläktaren.

Dopfunten.

Originalarmatur i vapenhuset.

Kyrkorummet är en rektangulär sal med upphöjt kor i söder och orgelläktare i norr. Golvet från 1970 är av terrazzo. Väggarna är putsade och målade i brutet vitt. Det höga, platta betongtaket med synliga balkar är blåmålat. Ljuskronor med glaskupor från 1962 hänger i taket. De höga fönstren med blyspröjsad innerruta och vitmålad

båge, sex på varje långsida, har fönsterbänkar av kalksten. Under fönstren sitter infällda radiatorer med vita träraster framför.

Öppna bänkar av ek finns på ömse sidor om mittgången som är täckt med en gångmatta. Lösa stolar står i sidogångarna längs väggarna.

Längst fram i långhuset, nedanför korttrappan, finns i öster ett träaltare intill väggen och en flygel. En tät dubbeldörr av ek i sydöstra hörnet leder till församlingshuset. På andra sidan koret står predikstol, ljusbärare och dopträd. Nedanför korttrappan står två sektioner av altarringen, ritad av Ewe.

Koret är upphöjt tre steg och både trappa och kor är belagda med terrazzo. Koret markeras av en omfattning av kalksten på väggen i koröppningen. Korets tak är vitmålat. I koret finns en främre vägg, byggd 1987, mot vilken altaret står. Vid sidan om altaret finns öppningar för att komma bakom altarväggen till sakristian. Koret belyses på båda sidor med dolda lysrör. Altare och dopfunt och golvdopljusstake står i koret. På båda sidor om koröppningen hänger målade skulpturtavlor.

Orgelläktaren har en tät vitmålad barriär med ett räcke av rostfritt rundrör. På golvet ligger brun linoleummatta. Under orgelläktaren är en barnhörna ordnad som avskiljs från kyrkorummet med öppna stående lameller av ek.

Kyrktornet har invändigt slammad och vitkalkade tegelmurar. En fribärande betongtrappa leder upp till klockvåningen. De två klockorna hänger i en klockstol av metall.

Församlingshuset har två våningar plus källare. Kontorsrum på bottenvåningen, stor församlingssal och körrum på plan två. Rummen har mestadels linoleumgolv, putsade målade väggar och fönsterbänkar av kalksten. Trappor och entréer har golv av kalksten. I källaren finns café och ungdomslokaler.

Inredning och inventarier

Altaret från 1987 är en enkel låda av trä med träskiva som är helt inklätt i tyg. Tidigare träaltare hade altarskiva av kalksten.

Altare 2 från 2004 av ljus ek. Altarskivan vilar på två sidoskivor. Design Mårten Hultenberg.

Altarringen från 1939 av lackad ek och rostfritt är ritad av August Ewe. Det svängda skranket är svängt med överliggare och knäfall av lackad ek. Däremellan finns kraftigt

stiliserade balusterdockor av rundrör med ett klot i mitten av metall. Knäfallet är tygklätt.

Altarbilden från 1940 är en oljemålning med guldrum av Hilda Herslow. Den föreställer Jesus som talar till folket. Ursprungligen var altartavlan omgiven av en inramning av kalksten som togs bort vid ombyggnaden 1987.

Dopfunten av metall från 1940 är ritad av kyrkans arkitekt August Ewe. På en rund fotplatta står fyra smala metallben, på dessa vilar en grund dopskål med brätte. Skål och brätte är förgyllt. Till funten hör ett lock med ett förgyllt kors på toppen som också är handtag. Dopfunten stod ursprungligen centralt i kyrksalen nedanför korttrappan. Den flyttades vid ombyggnaden 1987.

Predikstolen från 1940 är av ek. På 1980-talet försågs den med fyra målade porträtt. 1987 flyttades predikstolen, porträtten togs bort och korgen försågs med nuvarande panel. Korgen av ek är cylindrisk och vilar på en marmorkolonn. Överst är en utskjutande del och en lutande pulpetskiva. På predikstolen sitter ett Kristusmonogram som tidigare suttit på det äldre altaret. Över predikstolen hänger en platt baldakin av ek med en hängande duva under.

Bänkinredningen från 1970 består av öppna bänkar av ljus ek. Gavlarna är släta och rektangulära. Ryggar och sitsar är klädda med tyg. Integrerad psalmbokshylla.

Orgeln är byggd 1975 av A Mårtenssons Orgelfabrik. Fasaden i ekfanér är delad i två fält med synliga pipor och diagonal ovankant. Orgeln kompletteras av en flygel.

Klockorna, lillklockan och storklockan hänger ovanför varandra i klockstapeln. Båda klockorna av malm med inskriptioner är gjutna 1940 av M&E Ohlssons klockgjuteri i Ystad. På storklockan vittnar inskriptionen om den ofrid som rådde i världen under andra världskriget.

”Fridens Gud, Kom oss bjud
Att kring världen
Sänkas svärden
Och att orden
Sannas må om frid på jorden!”

Övrigt

Delar av *Fosie gamla altartavla*, förvaras i sakristian.

Skulpturtavlor, inköpta på 1940-talet av insamlade medel. Eventuellt är de engelska 1600-talsskulpturer från en altartavla.

Kyrkotomten

Anläggningen saknar kyrkogård men omges av en tomt. Mot öster utanför kyrkan ligger en skyddad ”klosterträdgård” omgiven av en tegelmurar avtäckt med stenblock. Trädgården innehåller buxbomsinramade planteringar, ett stort vådräd (platan), skulptur med vatten och en stenbänk. Gångarna är av kalksten. Utanför församlingshemmet mot öster omges tomten av avenbokshäck och kraftigt hamlade lindar. Mot vägen i väster gränsar ett nätstängsel och partier av bokhäck. Samtliga gångar är av kalksten i gräsmattan. Framför entrén i norr ligger röd betongsten.

Byggnader på kyrkotomten

Inga övriga byggnader finns på kyrkotomten.

Kulturhistorisk karaktärisering för Heliga Trefaldighets kyrkoanläggning i Malmö

Kyrkan ligger i en tuff och splittrad stadsmiljö där trafiken är mycket påtaglig just utanför kyrkan. Den muromgärdade trädgården i öster är en liten oas. Hela tomten har gångar av fin kalksten.

Anläggningen innehåller både församlingshus och kyrka. Kyrkan byggdes 1939-40 i en elegant kombination av modernism och tradition. Stilen kan betecknas som ”funktionell tradition”. Kyrkan är enskeppig med murar av handslaget brunrött tegel, granitsockel och ett flackt sadeltak med koppar. De höga teakfönstren, som ger kyrkan vertikalitet, är symmetriskt placerade på långsidorna och markeras med utkragande tegel. Det kvadratiske tornet är sidoställt i sydväst, bakom koret, vilket är en ovanlig placering. Kyrkan ritades av arkitekt August Ewe i slutet av hans långa framgångsrika karriär med en mängd byggnader i Malmö. Kyrkan är byggd under andra världskriget men trots detta exteriört påkostad med koppar, granit, teak, handslaget tegel och uppförd med omsorg om detaljer.

Exteriört är kyrkan välbevarad och det är betydelsefullt att värna den dekorativa kyrkporten i koppar och glas, fönstren i teak och koppertaket. Den monumentala symmetriska trappan leder upp till kyrkan. Den tillbyggda hissen på huvudfasaden stör den eleganta symmetrin.

Kyrkorummet är en enkel ljus sal med höga blyinfattade fönster och platt högt blåmålat tak med synliga balkar. Möbleringen är traditionell med mittgång med fokus mot koret. Rummet präglas mycket av omändringar 1970 och 1987 då bland annat koret byggdes om, predikstol och altarpuppas ändrades, bänkar och golv förnyades.

Den blå takfärgen är ny men är stämningsskapande för kyrksalen.
Bland inventarierna märks dopfunten av August Ewe som är elegant, smäckert och originellt utformad. Även det speciella knäfallet är ritat av August Ewe.
De två skulpturtavlorna placering vid sidan om koret är inte så bra och hänger inte samman med kyrkans interiör.
Detaljer att värna är entrénischens kalkstensomfattning i vapenhuset och dess originalarmatur.
Ur ett kulturhistoriskt perspektiv kan möjligen beklagas att alla spår av biografen raderats, då det är en ovanlig kombination med biograf/kyrka.

Att tänka på

- Exteriören med dess gedigna material och omsorg om detaljer bör värnas. Speciellt bör nämnas porten i koppar/glas och teakpartierna som inte får bytas till aluminiumpartier. Omsorgen bör gälla även församlingshusets fönster och entrépartier.
- Interiört bör kvarvarande ekdörrar inte målas vita.
- Bland inventarierna bör dopfont och knäfall av Ewe värnas.

Skydd m.m.

Kyrkoanläggningen skyddas som kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Tillkommen före 1939. Omfattas av tillståndspflicht 4 kap. 3§.
Anläggningen ligger inom av länsstyrelsen utsedd särskilt värdefull kulturmiljö, Malmö-Limhamn.

Källor och litteratur

Underhållsplan Heliga Trefaldighetskyrkan, Malmö, Wikerstål arkitekter 2005-02-28

Heliga trefaldighetskyrkan, Gunnar Lignell 1978

Skåne, Landskapets kyrkor, Riksantikvarieämbetet 2015

Arkitekterna som formade Malmö, Tykesson och Magnusson Staaf, 1996

Mobilia, Från manufaktur till köpcentrum. Olga Schlyter, Malmö kulturmiljö 2008:005

https://sv.wikipedia.org/wiki/August_Ewe

Ritningar från kyrkans arkiv.

Övriga uppgifter

Denna rapport om Heliga Trefaldighetskyrkan i Malmö har upprättats av:

Kristina Simonsson, Arkitekt SAR/MSA (rapportförfattare, inventering och foto)

Karl Johan Kember (granskning), Arkitekt SAR/MSA, Certifierad sakkunnig avseende kulturvärden

J AIS arkitekter AB, Sundstorget 3, 251 21 Helsingborg, 042-14 92 30, www.jais.se

Inventeringsdatum: 2017-03-14

Färdigställd rapport: 2017-10-03

Heliga Trefaldighetskyrkan i Malmö – byggnadsbeskrivning (avser kyrkan)

Stomme:	Tegel
Fasadmaterial:	Tegel
Fasadkulör:	Röd
Takform:	Sadeltak
Taktäckningsmaterial:	Plåt-koppar
Byggnadsdel:	